

Ключевые слова: *информационно-коммуникационная педагогическая среда, информатические компетентности, Web-мультимедиа энциклопедия «История общей и дошкольной педагогики».*

SUMMARY

Petuhova L.E. Kotkova V.V. Information and communication pedagogical environment in the professional training of future educators. The article discussed the possibilities and conditions of realization informative and communicative educational environment in high education, the ways to enhance the learning process in terms of informative and communicative teaching environment are described.

Key words: *informative and communicative educational environment, informatics competency, Web-multimedia encyclopedia «History of general and pre-school pedagogy».*

УДК: 370. 181. 5

Дубяга С.М., Фефілова Т.В., Ткаченко С.В.

ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ І ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ

Постановка проблеми. Актуальна проблема сьогодення – встановити наступність на державному рівні між дошкільними навчальними закладами і початковою школою. Сучасні науковці (А.Богущ, О.Савченко) та педагогіки звертають увагу на неузгодженість у змісті, методах керівництва і формах організації педагогічного процесу дошкільних закладів і шкіл. Як наслідок, у першому класі не реалізується набутий дітьми в дитячому садку досвід, що призводить до зниження пізнавального інтересу першокласників, ускладнює їх адаптацію до умов школи [4].

Багато проблем існує і в реалізації наступності між методами навчання: в той час, як у початковій школі широко застосовуються проблемні методи навчання, в дитячому садку перевага надається різноманітним формам наочності та ігровим методам. Розв'язання зазначених суперечностей можливе за умови наступності у роботі цих освітніх ланок.

Проблема пошуку ефективного здійснення наступності дошкільної та початкової освіти була і є в центрі уваги сучасної психолого-педагогічної науки і практики [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність наступності в роботі пов'язаних між собою ланок навчання обґрунтована в працях Я.-А.Коменського, Й.Г. Песталоцці, К.Ушинського, С.Русової. На початку ХХ ст. Н.Лубенець стверджував, що „починати виховання дітей зі школи – означає зводити будівлю на піску і без фундаменту”. Своєрідним уточненням цього положення є міркування Є.Тихеевої, яка вважала, що „старший ступінь дитячого садка на одну третину вже школа, а молодший ступінь школи на одну третину дитячий садок” [1].

Саме в ці реалії закорінений принцип наступності, який, будучи одним із найголовніших психолого-дидактичних принципів, передбачає тісні взаємозв'язки дошкільної ланки освіти і початкової школи. Ці взаємозв'язки стосуються психофізичного розвитку дитини, формування її як особистості і вимагають узгодженості, послідовності змісту, форм і методів навчання і виховання. Саме у взаємозалежності і взаємній орієнтації двох послідовних освітніх ланок полягає неперервність, наступність навчання і розвитку.

Поняття „наступність у навчанні” вперше отримало теоретичне обґрунтування в працях Е.Баллера, М.Махмутова, В.Сластьоніна та ін., ставши згодом предметом багатьох досліджень у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.

Проблема наступності в навчанні та вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку досліджувалась такими педагогами та психологами як Л.Артемова, О.Богданова, Г.Люблінська, С.Рубінштейн, О.Савченко, В.Сухомлинський, О.Усова та ін. [5].

Сьогодні невирішеними залишаються питання практичної реалізації основних положень нормативних документів, які визначають сучасну законодавчу базу дошкільної та початкової освіти: „Базового компонента дошкільної освіти” (1998 р.), „Закону про загальну середню освіту” (1999 р.), „Державного стандарту початкової освіти” (2000 р.), „Закону про дошкільну освіту” (2001 р.) [2, с. 216].

Формулювання цілей статті. Розгляд організаційно-методичних основ наступності між ланками дошкільної та початкової освіти у методах педагогічного керівництва, формах організації діяльності у дитячому садку і молодших класах школи; забезпечення цілісності процесу розвитку, навчання і виховання дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Одним дітям це додає піднесеного настрою, відчуття виходу на новий життєвий щабель, іншим вселяє ностальгію за звичним життям у дитячому садку, часто породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у дошкільному закладі, в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину у школі, є продовженням того, чим займалася, що опановувала вона раніше. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі вона на конкретних реаліях переконувалася в цьому. Все це можливе за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти [4].

Наступність утворює простір для реалізації в педагогічному процесі дитячого садка і школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Завдяки цьому перехід до нових умов шкільного навчання здійснюється з найменшими для дітей психологічними труднощами. При цьому забезпечується природне і комфортне їх входження в

нові умови, що сприяє підвищенню ефективності виховання і навчання учнів з перших днів перебування в школі.

Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу дитячого садка і школи на всебічний розвиток особистості дитини. З огляду на це необхідний зв'язок програм, методів і форм навчання в дитячому садку і початковій школі. Однак структура навчально-виховного процесу має свою специфіку в дитячому садку і школі. Тому спроби штучно перенести урок у дошкільний заклад або ігрові методи проведення занять у школу є непродуктивними. Водночас елементи навчальної діяльності, що формуються в процесі навчання на заняттях у дошкільних закладах, забезпечують успішність навчання в школі. А шкільне навчання має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення отриманих у дитячому садку знань, умінь і навичок.

З проблемою наступності навчання і виховання пов'язана проблема їх **перспективності**. Якщо наступність означає врахування рівня розвитку дітей, з яким вони прийшли до школи, опору на нього, то перспективність навчання і виховання полягає у визначенні пріоритетних напрямів підготовки дітей до школи. Наступність є передумовою спадкоємності навчання і виховання – врахування школою рівня знань, умінь і навичок дітей, їх подальший розвиток; перехід від навчально-ігрової до навчальної діяльності.

Наявність внутрішнього зв'язку в змісті навчально-виховної роботи, методах педагогічного керівництва, формах організації діяльності у дитячому садку і молодших класах школи забезпечує цілісність процесу розвитку, навчання і виховання дитини [4].

Навчання в школі вимагає пошуку нових підходів до вирішення проблеми наступності, що допомагає успішному розв'язанню завдань безперервної освіти в Україні на перших її етапах: у дошкільному навчальному закладі та початковій школі. У реалізації цих завдань є певні проблеми:

- зняття суперечок між провідними лініями навчання та виховання суміжних вікових етапів, що визначають успіх всього подальшого гармонійного розвитку;
- проектування моделі цілісного освітнього простору на перехідному етапі від дошкільного навчального закладу до школи;
- керування процесом переходу від однієї діяльності (гри) до іншої (навчання);
- створення умов, необхідних для реалізації єдиної лінії загального розвитку дитини на суміжних етапах освіти [6].

Ці проблеми зорієнтовані передусім на інтеграцію двох ланок освіти, на усунення суперечок між запитам школи і програмними можливостями дитячого навчального закладу; між невідповідністю дітей, які не охоплені суспільним дошкільним вихованням, і необхідністю враховувати специфіку дошкільної та початкової освіти.

Які ж причини, що викликають відокремленість дошкільної й початкової ланок освіти? Це, по-перше, невідповідність сучасних шляхів реалізації наступності науковим уявленням про самоцінність кожного вікового періоду

розвитку дитини; по-друге, відсутність спрямованості процесу навчання і виховання на вікові можливості та особливості дітей; по-третє, поспішне проходження важливих для дітей стадій розвитку.

У педагогічній науці „наступність і перспективність” розглядається як дві сторони одного і того ж педагогічного явища. Перспективність – це погляд знизу вгору, а наступність – погляд зверху вниз. Тобто **перспективність** – це визначення пріоритетних ліній, підготовки дітей дошкільного віку до школи, які б максимально враховували потреби початкової школи в готовності дитини до оволодіння новою, провідною в молодшому шкільному віці навчальною діяльністю, творчим характером цієї діяльності, вільним проявом психічних новоутворень даного періоду, подальшим соціальним розвитком дітей у нових для них соціальних ролях учнів, способи діяльності тощо.

Наступність – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Це забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання і навчання, започаткованих в дошкільному періоді життя дитини [5].

У багатьох країнах з метою забезпечення неперервності дошкільної та початкової освіти створюють спільні навчально-виховні заклади.

В Україні на початку 80-х років ХХст. набули розвитку навчально-виховні комплекси „дошкільний заклад-школа” (на базі дитячого садка) та „школа-дитячий садок” (на базі школи). Започатковані вони у сільській місцевості з метою задоволення потреб населення в освітніх послугах, раціонального використання приміщень, а також можливості навчання дітей як дошкільного, так і молодшого шкільного віку в одному освітньому закладі. Нині вони впроваджуються і в містах.

Будучи відкритою і динамічною соціальною системою, школа-дитячий садок та дитячий садок-школа є відносно автономними навчальними закладами з власним способом внутрішнього життя. Поєднання дошкільної і початкової освіти в такому малокомплектному навчальному закладі створює передумови для реалізації індивідуальності кожного вихованця, що значно складніше зробити у масовій школі. Як свідчать дослідження, об'єднання у комплексі двох підсистем значно посилює його виховні можливості, створює умови для психологічно комфортного переходу дитини з дитсадка у школу.

У дошкільному закладі важливо забезпечити зв'язок вихованців і педагогів дитячого садка і школи. Для цього використовують екскурсії до школи, відвідування уроків, спільні розваги, а молодших школярів запрошують у дитячий садок для зустрічі з випускниками підготовчої групи. Побутує також практика взаємовідвідування вихованцями дитячого садка і учнями початкових класів свят у дошкільному закладі та початковій школі („День знань”, „Посвята у школярі”, „Свято Букваря”, „Прощавай, садочок”) [4].

Особливо важливою для майбутніх учнів є фігура першого вчителя, якого вони сприймають як надзвичайну людину. Він повинен розуміти дітей, виявляти душевну турботу про них, зацікавленість у їхніх успіхах; повинен створювати оптимістичний настрій, дружелюбну доброзичливу атмосферу.

Доцільно в дитячому садку розвивати практику попереднього знайомства з майбутнім учителем, а також ознайомлення педагога з роботою випускної групи, вивчення індивідуальних особливостей дітей, участь у їхніх справах.

Взаємозв'язок педагогів дошкільного закладу і школи здійснюється на інформаційному (семінари-практикуми з обговорення програм і планів навчально-виховної роботи) і на діяльнісному (обмін новаторськими методиками, досвідом організації навчальної діяльності старших дошкільників і молодших школярів, взаємне консультування) рівнях. Усі вони мають усвідомлювати, що підготовка дітей до школи, яка є одним з головних завдань дошкільної освіти, має спрямовуватися на всебічний розвиток особистості [1].

Мета освіти в початковій школі – продовжити всебічний загальний розвиток дітей з урахуванням специфіки шкільного життя поряд з освоєнням найважливіших навчальних навичок у читанні, письмі, математиці та ін. Як у дошкільному закладі, так і в школі освітньо-виховний процес повинен бути спрямований на становлення особистості дитини: розвитку її компетентності (комунікативної, інтелектуальної, фізичної), креативності, ініціативності, самостійності, відповідальності, довільності, волі і безпеки поведінки, самосвідомості і самооцінки [3].

Висновки. 1. В сучасних умовах у зв'язку з актуальністю питань, пов'язаних з реалізацією ідей неперервної освіти, переходом до навчання дітей з шестирічного віку, завдання забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками загальної освіти є теоретично і практично важливим.

2. Проблему наступності можна розв'язати лише за умов реалізації єдиної лінії загального розвитку дитини на етапах дошкільної та початкової ланки освіти.

3. Є доцільним запровадження ділового співробітництва між педагогами дошкільних закладів і вчителями початкових класів з питань здійснення наступності. Найважливіше завдання співпраці в контексті завдань освітнього сьогодення - забезпечення єдиної лінії психічного розвитку дошкільника і молодшого школяра – визначають зміст і форми співробітництва дошкільного закладу та початкової школи.

4. Творча співдружність педагогів і батьків учнів початкових класів сприяє успішному подоланню учнем не тільки навчальних, а й життєвих труднощів.

5. Існує об'єктивна необхідність у подальшому дослідженні всього комплексу питань, які стосуються реалізації принципу наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи / За ред. З.Н.Борисової. – К., 1985.
2. Професійна освіта // Словник. – К.:Вища школа, 2000. – С. 216.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К., 1997.
4. Савченко О.Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11. – С. 4-5.

5. Режим доступу – http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Pedagogica/52266.doc.htm.
6. Режим доступу – http://rmkboguslav.at.ua/Rmk/Seminaru/1_klas/Dop.doc.

АНОТАЦІЯ

Дубяга С.М., Фефілова Т.В., Ткаченко С.В. Проблеми наступності і перспективності дошкільної та початкової освіти. У статті висвітлюється пошук нових підходів до вирішення проблеми наступності, що допомагає успішному розв'язанню завдань безперервної освіти в Україні на перших її етапах: у дошкільному навчальному закладі та початковій школі. Ці проблеми зорієнтовані передусім на усунення суперечок між запитами школи і програмними можливостями дитячих навчальних закладів.

Ключові слова: наступність, перспективність, інтеграція двох ланок освіти, суперечність.

АННОТАЦИЯ

Дубяга С.Н., Фефилова Т.В., Ткаченко С.В. Проблемы преемственности и перспективности дошкольного и начального звеньев образования. В статье раскрывается проблема поиска новых подходов к решению проблемы преемственности, это помогает успешному решению задач непрерывного образования в Украине на первых её этапах: в дошкольном учебном заведении и в начальной школе.

Ключевые слова: преемственность, перспективность, интеграция двух звеньев образования, противоречие.

SUMMARY

Dubyaga S.N., Fefilova T.V., Tkachenko S.V. The problems of heredity and perspectiveness of pre-school and primary stages of education. In providing the real prospects and continuity in the preschool institutions and schools the most important thing is to comply certain conditions: the cooperation must be lasting and indissoluble; the work must be systematical and planned, the task- complex and integrated.

Key words: prospects, continuity, conditions, the task.

УДК 159.922.8:37.

Царькова О.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ДИНАМІКИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦТВА В РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Постановка проблеми. Швидкоплинність соціального прогресу, динамічних змін викликає необхідність постійної роботи молодого покоління над собою, життєвого та професійного самовизначення, посилення відповідальності за своє майбутнє, за можливість досягнення успіху, за найбільш повну реалізацію свого внутрішнього потенціалу. За виразом К. Роджерса, „важливий мотив життя людини – це актуалізація, тобто збереження і розвиток себе, максимальне виявлення кращих якостей своєї особистості, закладених в неї від природи”.